

Izbaja vam dan raven nedelj in praznikov.
Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

Uredniški in upravniki prostori: 2657 So. Lawndale Ave.
Office of Publication: 2657 So. Lawndale Ave. Telephone Lawndale 4685

LETO—YEAR XVI. Cena lista je \$8.00. Entered as second-class matter January 23, 1914, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. Chicago, Ill., petek, 2. februarja (Feb. 2), 1923. Subscription \$8.00 Yearly. STEV.—NUMBER 28.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

ŽELEZNIŠKI RAVNATELJI VIDIJO SKRAJNO RDEČE!

PRIPOROČILA SENATORJA BROOKHARTA SE JIM ZDE BOLJŠEVIŠKA.

In če pojde tako naprej, proglase se Gompersa za boljševeka.

Washington, D. C. (Federated Press.) — Strašno! Železniški ravnatelji ne morejo več spati ponoči. Strašne misli odganjajo spanec od njih oči, kajti zdi se jim, da so celo senatorji boljševeki, ki so pošteni republikanci, a nočejo več trobiti v rog stare garde v republikanski stranki. Tako je tolmačiti izbruhe železniških ravnateljev v magazinu "Railway Review". Ta list komentira novo transportno predlogo, ki jo namerava predložiti senator Smith W. Brookhart iz države Iowa kot "delo komunistične misli" in "kot pravo boljševiško napravo."

In na to nadaljuje glasilo železniških ravnateljev: "Brookhartova predloga in podobna naprava, ki jo zdaj pripravljajo šestnajst velikih železniških organizacij, sta bili izdelani z namenom kot uvod za kampanjo vladnega lastništva v letu 1924. . . . Ako se zgodi nesreča, da ena ali druga stranka sprejme v svoj program vladno lastništvo, tedaj to pomeni, da nastopi v tekmi neodvisen kandidat in da bomo imeli kampanjo, ki jo je začela Konferenca za progresivno politično akcijo, katere je politična organizacija in katero kontrolirajo železniške delavske organizacije."

Predloga, ki je povzročila, da železniški ravnatelji vidijo vse rdeče in boljševiško, vsebuje v glavnem tole:

1. Preklic Bach-Comminsove transportne postave.
2. Odpraviti se mora sedem milijard dolarjev zvođenega kapitala in vrednost železnice naj se pravilno oceni na dvanajst milijard dolarjev.
3. Odprava železniškega delavskega odbora.
4. Državam naj se vpostavimo njih originalne pravice, da imajo pravico odločati o voznini.
5. Meddržavna trgovska komisija naj ima večjo pravico, da uravna nakupe in troške železniških družb.

V obrambo svojih predlogov pravi senator Brookhart: Ako bi bile železniške družbe pošteno in sposobno upravljane, kar se pa zdaj ne godi, tedaj bi bilo mogoče znižati voznino. To sem jaz dokazal, ne da bi se dotaknil meze. Jaz zasledujem ljudi, ki prodajajo železniškim družbam ješko in ustavljaj bom ta "graft".

Soglašam s Henry Fordom in verjamem, da se naj železniške delnice in železniški delničarji odpravijo. Moja predloga ima namen, da se zlomi roka Wall Streeta, ki drži železnice."

Glasilo železniških ravnateljev na to združuje napredne senatorje, kongresnike, voditelje strokovno organiziranega delavstva v "skupino komunistično-delavskih parlamentarnih zakulisnikov, ki je na delu v kapitolu, da se sprejme predloga za nacionalizacijo železnice s končnim vladnim lastništvom in nacionalizacijo glavnih industrij, obdavičenje kapitalistov v raznih formah, kontrola poljskih produktov. Glasilo pravi, da te teorije priporočajo takozvani progresivci v kongresu.

ANGLIJA SPREJELA AMERIŠKE DOLGOVNE POGOJE V ZAMENO ZA SIMPATIJE.

London, 1. febr. — Angleška vlada je sprejela pogoje Združenih držav glede fondiranja vojnih dolgov. Anglija bo plačevala 150 milijonov dolarjev letno skozi 60 let; obrestna mera znaša tri in pol odstotka za prvih 10 let, potem pa tri odstotke. — V uradnih krogih se odprto govori, da je vlada sprejela pogoje iz razloga, da ostane z Ameriko v prijateljskem razmerju, ker bo mogoče kmalu potrebovala njeno moralno in finančno pomoč v vojni s Turčijo in Rusijo!

SE GARAJO ŠE— OTROCI V TOVARNAH!

VEČ KO EN MILJON OTROK MED 10 IN 13 LETOM HODI NA INDUSTRIJALNO TLAKO.

Od otroške delavske armade jih ni več ko 378.000, ki so stari nad trinajst let.

Washington, D. C. — Več ko en milijon otrok med 10 in 15 letom dela za mezo v industriji v Združenih državah. Tako poroča otroški biro, ki je oddelek delavskega departmenta.

Od cele otroške delavske armade jih ni več ko 378.000, ki so stari nad trinajst let.

Otroški biro svari, da se je številno otrok, ki delajo v industriji, znižalo zadnjih deset let bolj odzvedno kot v resnici. Podatki iz leta 1910 se nanašajo na mesec april, v letu 1920 pa na mesec januar, ko slabo vreme znižuje številno otrok, ki delajo v industriji.

Poročila pravi, ako bi se zbirali nabrali podatki, tedaj bi se pokazalo, da je zaposlenih več otrok kot v letu 1920, ko je pričela gospodarska depresija.

Mapa, ki jo je izdal otroški biro, pokazuje, da ima samo sedemnajst držav v uniji take zakone, ki odgovarjajo postavam za varstvo otrok, kot so ga določale federalne postave, ki jih je najvišje sodišče proglasilo protiustavnim.

Oficijelni letak pripoveduje detajlirano, kako razne države skrbijo za varstvo otrok.

Ti podatki povedo, da je minimalna starost šestnajst let priznana samo v dveh državah, petnajst let v pet državah, v eni državi je določena starost za dečke na dvanajst let, dve državi pa sploh ne poznata starostne meje.

Deset vprašanj, na katere odgovorja ta oficijelni dokument, so:

Koliko otrok v Združenih državah dela? Kakšno delo opravljajo otroci? V katerem kraju dežele dela največ otrok? Ali se znižuje število otrok, ki delajo? Ali je znižanje števila otrok med leti 1910 in 1920 dozvedno ali resnično? Kakšen je napredek, ki je bil v tem času napravljen s postavnim uravnavanjem? Ali zdaj federalna vlada uravnava otroško delo? Kakšna je minimalna meza, ki jo prejme otrok, ko prične delati? Kaj otroški biro Združenih držav poroča javnosti o otroškem delu?

Ljudje, ki se zanimajo za odgovore na ta vprašanja, naj pišejo na naslov Children's Bureau, Department of Labor, Washington, D. C., pa bodo prejeli letak.

natelj je strašno razburjen in vidi že v duhu, da se bo število komunistov sukalo v prihodnjem kongresu okoli 156 članov, od katerih bo 97 trdilo, da so demokrate, 57 je po poznanih kot republikancev, eden bo dejal, da je pripadnik farmerske delavske stranke, eden bo pa trdil, da je neodvisen.

Ali ni to strašno?

VEREME.

Chicago in okolica: V soboto oblačno. Severnovzhodni vetrovi. Temperatura v zadnjih 24 urah: najvišja 40, najnižja 30. Sonce izide ob 7.02, zaide ob 5.06.

PAPEŽEV NUNCIJ JE DVAKRAT PRELOMIL POSTAVO V MEHIKU.

TO JE BIL VZROK, DA SO GA DEPORTIRALI V ITALIJO.

Delavske, farmerske in civične organizacije čestitajo vladi, da ni odnehala napram papeševemu nunciju.

Mehiko, Meh. — Delavske strokovne organizacije, farmerska društva in civične organizacije poplavlajo mehiško vlado z brzojavkami, v katerih ji čestitajo, da je energično nastopila in zahtevala, da se postave splojujejo. Mehiška vlada je namreč deportirala papeževga nuncija monsignora Ernesto Filippija, škofa v Sardinii.

Papežev delegat je bil izgnan iz Mehike, ker je kršil dve točki ustave. Narodna ustava prepoveduje tužemcem voditi verske ceremonije. Filippi je Italijan. Po ustavi je dovoljeno opravljati cerkvene svečanosti v cerkvah in templjih, ni pa dovoljeno jih obhajati pod milim nebom.

Lokalna vlada je prepovedala obhajati cerkveno slavnost pod milim nebom. Kljub tej prepovedi je pa Filippi organiziral in priredil cerkveno slavnost pod milim nebom na griču El Cubileto v državi Guanajuato. Krvoprelitje je bilo prepovedano, ker je poveljnik čet, ki so imele razgnati cerkveno slavnost pod milim nebom, spoznal, da to lahko izvrši, ako vporabi orožje. Poveljnik ni hotel streljati na zapeljane kmete, ki so se zbrali k proslavju. Pa je dovolil, da se slavnost izvrši. O svojem činu je sporočil vladi.

Udeležniki, ki so prisostvovali ceremoniji, da se prepričajo, kaj nuncij uganja, izjavljajo, da je bil prizor tak, kakor ob času svetega cesarstva, ko je bilo rimsko papeštvo na vrhuncu svoje slave. Monsignor Ernesto Filippi je jezdit na belcu, oblečen v škrlat in držal je kvilsko rdečo-rumeno bendero jezuitov. Pot, po kateri je jezdit, je bila nalašč izklesana in je vodila do mesta, kjer blagoslovni ogelni kamen za spomenik "Kristu, kralju Mehike". Sledili so mu škofje in drugi cerkveni dostojanstveniki. Šel je na grič, na obeh straneh so pa stali od nog do glave oboroženi pristasi katoliške cerkve, katere so nižji duhovniki nagnali iz vseh krajev Mehike skupaj, da prisostvujejo ceremoniji. Bilo je zbranih najmanj petdeset tisoč oseb. Nekaterim je zarel pravi ogenj fanatizma iz oči in bili so pripravljeni udariti po vsakem, ki bi se drznil motiti ceremonijo.

General P. E. Calles, minister za notranje zadeve, pojasnjuje položaj takole: "Cerkev nas je zamotala v zelo neprijeten položaj. Manjše pregrehe zoper ustavo je pregledala vlada, od kar je prišel monsignor Filippi. Cerkev je organizirala to oboroženo silo, da zmaga na vsak način. Ako bi se bila vlada poslužila sile, da razžene ljudstvo, tedaj bi tekla kri in javne simpatije bi bile s mučniki. Ako bi vlada pregledala afero, tedaj bi bili to vodje katoliške cerkve smatrani za slabost vlade in organizirali bi več takih afer, ki bi končno kondale, da bi se organizirale vstaje nazadnjakov. Mi nismo želeli prelivati krvi kmetov, pa tudi nismo hoteli povečati števila mučnikov. In taja ko smo izvajali zakon in izgnali Filippija. Škofje, ki so se udeležili slavnosti, so Mehikanci. To rej jih nismo izgnali, ampak smo jih obtožili, da pridejo pred sodišče."

Voditelji delavstva izjavljajo, da so reakcionarne sile pričele vstajati in vseh vogalih skozi trinarjast mesec, ko je bil Filippi v Mehiko.

Cerkev se zagovarja na ta način, da je bila ceremonija privatna, akoravno ji je prisostvovalo na tisoče ljudstva, ker se je vršila na privatnem zemljišču. Dalje trdi, da se ni vršila pod milim nebom, ker je bil postavljen velik šotor.

Seveda cerkev ne pojasnjuje, zakaj je nagnala skupaj petdeset

PREGLED DNEVNIH DOGODKOV V EVROPI.

Čiherin je izjavil v Lozani, da Rusija ne podpiše dardanelске pogodbe.

Francija je obvestila Anglijo, da ima pravico skleniti separatno pogodbo s Turčijo.

Produkcija premoga v Ruhru je padla za več kot polovico.

Nemška vlada je porvala policaje v Ruhru na pasivno resistenco.

Blokada Ruhrske doline je zdaj popolna.

Litvinci so dobili nov ultimatum. Anglija je sprejela ameriške pogoje odplačevanja dolgov iz razloga, da lahko računata na moralno in finančno pomoč Amerike v vojni s Turčijo.

Irski republikanci namlatili čete Svobodne države.

ANGLEŽI SO SE OMEHČALI V LAUSANNI.

Rad spora s Francozi so umaknili ultimatum Turkom.

VELIKA JEZA V LONDONU NAD FRANCIJO.

Lausanne, 1. febr. — Ruski delegat Čiherin je danes namanil, da Sovjetska Rusija ne bo podpisala pogodbe glede turške morake okoline.

Turški delegat Izmet paša je obvestil zaveznike, da Turki odgovore v nedeljo, če podpišejo mirovno pogodbo ali ne.

London, 1. febr. — Francoska vlada je danes poslala noto Angliji, v kateri naznanja, da si pridržuje pravico skleniti separatno pogodbo s Turčijo, ako bo konferenca v Lozani brez uspeha.

Lausanne, 1. febr. — Lord Curzon, angleški minister zunanjih zadev, je včeraj zlezal z visokega konja na tla in umaknil ultimatum, naslovljen na Turke, da morajo podpisati mirovno pogodbo brez nadaljnjega pogajanja. Curzon, ki je nameraval odpotovati iz Lozane v petek, je odložil svoj odhod do nedelje večera.

Angleži so postali mehki radi spora s Francozi. Vodja francoske delegacije je na svojo pest informiral Izmeta pašo, da načrt predložene pogodbe še ni zadnja beseda zaveznikov in pogajanja se lahko nadaljujejo. Ko je lord Curzon uvidel, da Francozi kaj lahko sklenejo separatno pogodbo s Turki, ako on zapusti Lozano, se je hitro premislil "miru na ljubo".

Francozi zdaj nadaljujejo privatna pogajanja s Turki. Ameriški "opazovalec" Child je včeraj letal od vodje do vodje delegacij in jih prosil, naj se zedinijo in ostanejo v Lozani.

Besedilo pogodbe, ki so jo dobili Turki, še ni objavljeno, toda znano je, da Anglija ne da Mozula iz rok. V pogodbi so tudi klavzule glede kapitulacij, turških dolgov in armade itd., katerim Turki odločno nasprotujejo.

Riza bej in Venizelos sta podpisala dogovor glede zamene vojnih ujetnikov in civilnega manjšinskega prebivalstva v Mali Aziji in zapadni Traciji.

London, 1. febr. — Britaki uradni krogi molče o dogodkih v Lozani, toda privatno blijujejo ogenj in žveplo na "izdajalsko" Francijo, ki je Angležem zmešala štrono na konferenci s Turki.

Časopisi tudi napadajo francosko vlado in povdarjajo, da entente obstoji še samo po imenu. Italija drži s Francijo.

Angleška drednata "Ajax" je včeraj odpeljala proti turškim vodam. Ustaviti se ima v Čanaku, kjer so Dardanele najožje. Skoro vsa britaska flota se nahaja na Bližnjem vohu — pripravljena za sovražnosti.

tisoč fanatikov, ki so bili oboroženi od nog do glave in so bili pripravljeni na boj. To je seveda malenkost za jezuite, ki se še danes ravna po jezuitskem izreku: "Namen posvečuje sredstva."

Napad na bolgarskega ministra. Sofija, 1. febr. — Neznan šlovek je danes oddal pet strelcev na naučnega ministra Bakalova, ki je ušel neranjen.

Stavkarji ustavili produkcijo premoga v Ruhru.

Rovi v okupirani kotlini obratujejo z manj kot polovično kapaciteto in v par dneh mora delo popolnoma prenehati radi pomanjkanja železniških vozov. Blokada Ruhra je zdaj popolna. Skebi iz Poljske pregnani domov. Napad na Belgijce. Francija plačuje več za okupacijo, kot je pa vreden premog, katerega bi bila vseeno dobila. Nemci ne odnehajo s pasivno resistenco. Litvinci so dobili nov ultimatum.

Francoski vojaki desertirajo.

Berlin, 1. febr. — Berlinški listi javljajo, da je do danes 34 francoskih vojakov ušlo iz Ruhra v neokupirano Nemčijo. Francoski poveljniki ne morejo prepričati desertercij, čeprav so zagrozili desertertem s smrtno kaznijo.

Polpna blokada Ruhra.

Paris, 1. febr. — General Dugoutte je danes zjutraj telefonično obvestil ministra za zunanje zadeve, da je francoska carinarska kontrola v Ruhru stopila v veljavo o polnoči. Ruhrska dolina je zdaj v obroču polne blokade izvov premoga in koksa v neokupirano Nemčijo je popolnoma ustavljen. Francozi so zasegli velika trgovska skladišča v Duesseldorfu in Duisburgu in zaplenili zaloge mineralne vode, petroleja, benzola, špirta in tobaka.

Produkcija premoga padla za več kot polovico.

Duesseldorf, Nemčija, 1. febr. — Edenindvajsetdnevna francosko-belgijska okupacija Ruhrske kotline je povzročila, da je produkcija premoga v kotlini padla za več kot 50 odstotkov pod normalno. To je rezultat stavke nemških železničarjev.

Pri rudnikih je vsak dan manj železniških vozov za odvažanje premoga in v nekaj dneh mora delo v rovih popolnoma prenehati. Glavne brzojavne in telefonske črte med Kolinom in Berlinom so pretrgane in Ruhr je danes odrezan od zunanega sveta.

Živečna kriza raste dnevno; v mestih je vedno manj živil.

Drugače je mir v dolini. Izgoni nemških uradnikov, ki so nočejo pokoriti Francozom, se nadaljujejo vsak dan. Zdjaj je tudi nemška policija stopila v pasivno resistenco na ukaz iz Berlina. Policaji nočejo aretirati Nemcev, ki se pregreše zoper francoske odredbe.

Strajk železničarjev ni odnehal niti za las. Vsi vlaki počivajo, razen tistih, ki jih poskušajo operirati Francozi. Prizadet je ves Ruhr in velika železniška središča v Kolinu, Coblenzu in Wiesbadenu. Vse postaje med Duesseldorfo, Essenom, Duisburgom in Ruhrortom so polne ljudi, ki čakajo na vožnjo, a ne morejo nikamor.

Francozi so rekvirirali vse avtomobile, kjer so jih mogli dobiti, za vojaško službo. Jeklarne v Duisburgu počivajo; ravnatoka počiva pristanišče Ruhfort ob Reni.

Nemci napadli skebe in jih zapodili nazaj na Poljsko.

Kolin, Nemčija, 1. febr. — V Elderfeld, ki se nahaja blizu meje neokupirane Nemčije, je včeraj dospela skupina stavkokazov iz Poljske pod vodstvom francoskega oficirja. Nemci so obklopili skupino stavkokazov in malo je manjkalo, da niso linčali častnika. Poljaki so se ustrašili in poskakali nazaj na vlak, ki jih odpeljal proti severu.

Razkačeni Nemci so zažgali postopja za lokomotive v Mainz, Casselu in Bingenu, ko so hoteli Francozi obratovati vlake.

Partija civilistov je napadla trop belgijskih vojakov v Aachen. Belgijcem so pobrali orožje in pobegnili, predno je prišla belgijska pomoč.

V Coblenzu je bil včeraj velik naval na banke. Zaveznicka komisija je izgnala 34 nemških uradnikov iz Porenja.

Obfinaki svet v Bochumu, sredi (Dalje na 3. strani.)

SVET DEVI V NOVO VOJNO, SVARI VANDERVELDE.

Bruselj, Belgija, 1. febr. — Emile Vandervelde, socialistični voditelj v belgijski sobornici, je danes izjavil, da vojaška okupacija Ruhra prinese veliko škodo Franciji in Belgiji.

"Prepričan sem, če pojdejo stvari tako naprej, kot grede danes, bomo imeli novo svetovno vojno prej kakor v desetih letih," je rekel Vandervelde. "In kakšno vojno! To ne bo vojna med vojniki, temveč med kemiki in inženirji, ki bodo zastupili in sadokili cela ljudstva."

SENATOR POSVARIL DENARNE MOGOTCE.

Dr. Copeland je opozoril wall-streetske magnate, da se ne vedo, kaj jih čaka.

NEPOKOJ MED DELAVCI JE VELIK.

New York, N. Y. — (Federated Press.) — Dr. Rosyl S. Copeland, novi zvezni senator iz New Yorka, je pred nekaj dnevi na nekem banketu bankirjev opozoril mogotee iz Wall Streeta, da se ne smejo zibati v sladkih sanjah brezskrbnosti. Neki drugi govornik pred njim je dejal, da ni res, da Wall Street kontrolira javna naprave in velike korporacije in da "ekonomski mazaži" vsajajo ljudske mase. Bankirji so veselo ploskali temu govorniku.

Tedaj je vstal dr. Copeland in resno rekel:

"Vi še ne veste, koliko nezadovoljnosti je med delavci v Ameriki. Nezadovoljna masa potrebuje samo dobrega voditelja in nevarnost je tukaj. Jaz sam lahko abrem armado nezadovoljnejev in razbijem obično. Dokler nepokoj bazira na kriminalnih tendencah, sem jaz proti — ali vkolikor bazira na nes pametnih poskusih tistih, ki so na krmilu, da se delavci prisilijo v sprejem vsake meze, simpatiziram z nezadovoljnimi delavci."

Govorite kolikor hočete o "izobrazbi" ljudstva, vi ne morete izobraziti ljudi, ki so lačni. Vzemite za vzgled premogarsko situacijo. Kaj je vzrok, da je pomanjkanje in draginja premoga? Vzrok je ta, ker se železniške družbe ne niso pobotale s stavkjočimi mehaniki in nimajo dovolj potrebnih vozov na razpolago. Gospodje v visokih službah se nočejo informirati o tej resnici.

Predno sem rekel kako besede o tej stvari, sem poslal zdravstvene nadzornike v premogarske kraje in v sporočili so mi, da so tam veliki kupi premoga, vozov pa ni, a kolikor jih je, leže pokvarjeni na tleh. Takoj sem o tem pisal predsedniku Hardingu in predsednik mi je odgovoril, da mu je le dolgo znano, da so premogarsko krizo povzročile železniške družbe, ki ne drže svojih obveznosti!

Danes je jasno, da delavec dobi pravico le taktat, kadar se pogaja zanjo kolektivno. Jaz sem proti življenski mezli; jaz sem za mezo, ki bo dala delavcu poleg sredstev za golo življenje tudi toliko, da lahko živi dostojno kot šlovek in izobrazi svoje otroke."

Naročite "Prosveto" vašemu sorodniku ali prijatelju v stari domovini.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cena oglasov po dogovoru. Rokopis se ne vrača.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 za pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 za pol leta, \$1.65 za tri mesece, in za inostranstvo \$5.00.

Naslov na vsak, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2687-89 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$5.00 per year.

"MEMBER OF THE FEDERATED PRESS"

Datum v oglasu s. pr. (Jan. 31-23) poleg valnega imena na naslova pomeni da vam je s tem danem potekla naročnina. Ponovite jo pravčasno, da se vam ne ustavi list.

PODJETNIKOM NI DELAVEC VEČ KOT NAVADEN MATERIAL.

Včasih tudi podjetniki izpuste mačka iz vreče, dasiravno imajo ponavadi vrečo dobro zavezano, da nihče razen podjetnikov ne vidi, kaj je v nji.

Takoj po sklenjenem premirju je odmeval v vsem dnevnem časopisju klic: "Poameričanimo tujezemke delavce." Ta klic je bil tako silen in splošen, da so skoraj vsakega smatrali za veleizdajnika, ki se mu ni pridružil. Danes ni ališati več tega klica. Društvo tovarnarjev v Illinoisu celo pravi, da naj že nehajo s poameričanjem tujezemskih delavcev, kajti tisti, ki so poameričanjeni, ne marajo opravljati najnižjega dela. V industriji ne potrebujejo samo generalov, ampak potrebujejo tudi prostake, to je delavce, ki vrše najnižja dela.

Stvar ni taka, kot jo prikazuje društvo tovarnarjev v Illinoisu. Ameriški delavec ni še nikdar vprašal, ali je delo nizko ali ne. Pravi ameriški delavec je vprašal, koliko plača delodajalec za delo. Pravilno bi se izjava tovarnarjev v Illinoisu glasila, da ne marajo poameričanjenih tujezemskih delavcev, ker nočejo delati za nizke mezde.

To je princip, ki je zapopaden v izjavi tovarnarjev. Ta princip nam pa pove, da je podjetnikom delavec navaden material. Z njim računijo kot s premogom, rudo, usnjem, živalskimi kožami ali katero drugo sirovino. Kolikor nižje plačajo delavno moč, toliko več jim ostane dobička.

Ta princip nam odkriva, zakaj se veleindustrijalci ogrevajo, da se sedanje naseljeniške omejitve opuste in da se dovoli priti večjemu številu tujezemcev iz najbolj zaostalih držav v Ameriko. Ustvariti hočejo posebno vrsto tujezemskih delavcev v Ameriki. Tem delavcem bi ne bilo dovoljeno postati ameriški državljani. Ostati bi morali tujezemski državljani ali podaniki, da jih lahko deportirajo kot neželjene tujezemce, ako bi godrnjali, da so delavne ure dolge, mezda nizka in razmere nečloveške, v katerih žive. To bi bil razred pravih tlačanov. Bil bi še nekoliko nižje kot so sedanji delavci, a živel bi v strašnejših razmerah kot nekdanji telesni sužnji.

Ti tlačani bi bili vpisani na uradih, na kar bi jih razdelili med podjetnike kot delavno živino, ki bi najbolj glasno kričali, da jih neobhodno potrebujejo, kajti če jih ne dobe, ne morejo konkurirati industriji v tujezemstvu. Izobrazbo bi prejeli tudi tako, kot so jo imeli nekdanji sužnji. Najbolj bi jih pa učili: Koliko bolj bodo trpeli na tem svetu, toliko večje plačilo jih čaka po smrti na drugem svetu.

Želja tovarnarjev pokazuje, da so se zelo daleč oddaljili od principov, na katerih je bila ustanovljena Ameriška republika. Imeti hočejo sužnje, toda pod drugim imenom.

Ameriško ljudstvo ne bo odobrilo takih teženj in želj, s kakršnimi prihajajo tovarnarji v javnost. Kajti vprav take želje, ako se izpolnijo, nas povedejo nazaj v one temne čase, ko človek, ki je opravljaj najkoristnejša dela, ni štel toliko kot tovrno živinčce. Sedanja industrija in poljedelstvo pa ne preneseta take suženjske forme. Mesto da se razvijeta navzgor, bi nazadovala nizdol. Mogoče bi bili industrijskim baronom vseč fevdalni časti, ali ameriški državljani, ki se zavedajo, kakšna nevarnost tiči v takem fevdnem sistemu, odklanjajo odločno vse sugestije, ki imajo namen uvesti zopet tlako.

Preveč je danes razširjen nazor, da je človek najvišje bitje na svetu in da tisti žali vse človeštvo, ki hoče uvesti kaste in ponižati delavce na stopinjo kitajskih in indijskih kulijev, da se uresničijo sugestije tovarnarjev. Celo v Aziji in Indiji se svetlika in dela dan, za to ne vse propaganda tovarnarjev, da noč zagrne Ameriko.

Sugestije in želje tovarnarjev pa govore odločno, kako hudo je v njih razvito poželenje po vedno večjem bogastvu. Ako napravijo letos en milijon dobička, jih hočejo imeti prihodnje leto najmanj deset milijonov. Ako postanejo milijonarji, hočejo biti multimilijonarji, milijarderji in tako naprej. O njih se lahko reče, da so nikdar siti požeruhi, ki bi radi osredotočili vse bogastvo v svojih rokah, ljudstvu bi pa dajali drobtine, ki padajo z njihove bogato in razkošno obložene mize.

JAVNA GOVORNICA.

Glasovi članov S. N. P. J. in čitateljev Prosvete.

Barberton, Ohio. — Po naukih in obredih rimsko katoliške cerkve bomo kmalu prekorali v takorvani postni čas. Nazivljajo ga "štridesetdanski post" in katoliški svečeniki grmijo raz svojih lee nad revno in pohlevno ljudstvo, ki je še bogaboječe, še ne zna misliti in je vdano duhovščini od pete do glave. Nobena stvar na svetu, naj bo še tako resnična, ne vleče bolj tega ljudstva, kot lažnjive verske dogme in nauki, ki prihajajo raz lece rimsko katoliških cerkva.

Človeku se kar stadi, ki morda že biva v objubljeni ameriški deželi že precej let. Misli si, morda bo drugo leto drugače. Toda vedno je enako. Do danes se nekateri ljudje še niso prav nič naučili in se tudi ne bodo. Težavno je to, a resnično. Nikdar nisem bil še pristaš te ali one cerkve, pa ima bog vseeno še precej ljubezni do mene, doim obkleda pobožne duše z raznimi boleznimi in nesrečami. Kje se "pobožni" kristjan le toliko pregreši, da ga bog kaznuje in nazadnje morda še vzame življenje v najlepši mladosti? Sicer boste morda rekli: bog to zahteva, poklical ga je pred sodni stol, kjer mu bo dano videti obličje gospodovo. Dobro, vzemimo to stvar z ene strani, potem je pa pogledjmo z druge.

Kateri peklenček je neki v svezi z brezverci? Ali je bog toliko usmiljen in pravičen z njimi ali nima nad njimi moči. Ne kje je zapisano, da je bog vseomogočen, čemu nam potem "prečastita duhovščina" biebata raz lece, da smo brezverci, podaniki, oz. pristaši Luciferja. Če je njih bog res vseomogočen, in čuti, da mu Lucifer s svojimi pristaši kaj škoduje, zakaj ne seže s svojo vseomogočno roko in razbije v prah in pepel vseh svojih sovražnikov.

Vera nas uči, da je bog pravičen sodnik, zatorej mu je težko udrihati po pravičnih in resničnih, nego udriha po tistih, kateri izrabljajo njegovo ime v svojo korist.

Vem, da me bodo resnične tercijalke zopet enkrat obsojale glede mojega prepričanja, toda prosto njim. Korakam po tisti poti spoznanja, da znam ločiti dobro od slabega, laž od resnice in ljubezen od mrinje. Milodarov mi tak ne boste dajali prostovoljno, ako vas bom pa prosil, odpravite me kot spoznavatelja resnice in odpadnika od cerkve.

Ako hočemo iskati prave vzroke življenske bede ubogega proletarijata, moramo stvar ogledati v aralu, ki je najžalostnejše, v rimsko katoliški cerkvi, katera je roka kapitalizma. Pošten sin siromašnih starišev sem in kot tak imam pravico povedati svoje mnenje. Stariši mi še živijo, ne sanjujem jih in tudi jih ne bom, ako niso taki kot zahteva duh časa. To ni njih krivda, kajti bili so učenci tiste šole, kjer so jih obraževali s dišečo leskovko. V slučaju, da to ni zadostovalo, so jih gospod župnik še "priporočili" starišem in nauk je bil vtepen v glavo s pristnim mlatiškim cepcem. Takale je bila šola v razdrapani avstro-ogrski monarhiji, kateri je diktiral črni Rim.

Ko sem bil še mali dečko, sem zahajal v cerkev s strogo zapovedjo, da moram znati evangelij z glave, ko bom prišel domov, ako ne, pa me čaka nekaj domačega. Bilo je prvo nedeljo v postu. Mati nas tedaj ni imela časa negovati in tako mi je kar z malo smoženo plateno tunjo napol obrisala obraz. Takega me "božjo besedo", predvsem pa evangelij. — Hm, se zatrdil s polnima usti in pri tem prav pridno stopal kos ajdovega kruha, da sem nazadnje vse pozabil, kako meje drgnila in ribala s tistim kosom platna, kateri je vplival na moja leca kot turški poper.

Capljaj sem proti cerkvi. Kot otrok še nisem dosti razumel na mašo, ki je razdeljena v dejanja kakor kakšna štridesetdanska komedija. Sklenil sem bil dobro poslušati gospoda in "besedo božjo", da bom vedel kaj povedati doma, ker drugače bi slaba pela, in s takim sklepom stopil v cerkev. Stopil sem pred veliki oltar, kjer sem se pokrival s blagoslovljeno vodo v imenu očeta, sina in svetega duha.

Še kot tak poglavje sem bil malo zaljubljen, zato nisem hotel

pokleniti, da bi od zadaj klečoč moja "izvoljenka" ne videla prvovrstno razdrapanih podplatov. Pa kdo je tisti hip vprašal za podplate, samo, da si bil lepo počesan, malo sem in malo tja, pa je bilo lepo videti.

V istem hipu sem bil na oni strani oltarja med svojimi tovariši — poniglavci. "Koliko jih imaš," so me vpraševali. Šepetaje je eden povedal: "Jaz sem na klestil pri očetovih hlačah", a drugi je zatrdil: "Jaz pa pri materini jopici".

Peveali in brcali smo jih že skoraj polovico maše in še bi ne bili končali, da ni prišel mežnar in nam temeljito navihal ušesa. Postal sem miren in poslušal, kako vpije širokopleči mož in zbija po leci. Spomnil sem se pri tem, kaj mi je bilo doma naročeno. "To bo tvoj evangelij", sem si mislil, "ki ga imam povedati doma, ker gospod tako nazarensko križijo, da ga bomo ja razumeli in znali povedati starišem doma." Ampak čudno se mi je zdelo, ker take besede sem že večkrat slišal, pa vžlelo temu ni nikdo omenil gledé evangelija besede.

"Zadnje nedeljo je bila pustna nedelja — tako nekako je začel "sveti mož" govoriti, in na to se mu je vžila cela ploha božjih besed. "Punce, ki so plesale skoro pijane in vodile fante v skušnjave in grde pregrehe mesto, da bi prišle h gospodu duhovnemu očetu potožiti svoje težkoče, niso vredne, da bi gledale božje obličje."

Skoro smejal bi se bil in najraje bi bil ploskal gospodu trebušniku, da je tako po domače "afiksai" naše izanske škratelečke. Dekletom, katerim niso delavce ponočne ure sivih las, sem skoraj privoščil omenjeni poper. Kot bi trenil, si je hudi gospod pri tem nabasal v nos tobaka, parkrat kihnil, potem pa lopnil po svetločih izanskih fantih. Le mšlil sem, kaj mu je neki tako zmešalo glavo, da danes tako nabija po leci. Po naših fantih ubira, sem si mislil, ko so vendar poznani po devetih farah kot dobri plesalci in dobri družabniki kmečkim dekletom. Psovke so bile ene in iste, razun, da je spremeniil zaimke "ve" v "vi". V sveti jezici je tako rešil izansko farno večnega pogubljenja. Ko ga je minila besnost, je zaključil z naznanilom, da ima deklička "Marijina družba" popoldne po nauku shod. "Pa da mi ne greste ta čas v oštarijo", jim je grozil, "nego da pridete v kaplanijo."

Odšel je z lece. Ostali del maše nisem vedel, kako se je završil, kajti nekatere besede, dasi sem bil prav mal, so mi dale toliko misliti, da ko sem se ogledal okoli sebe, že nisem videl žive duše v cerkvi. Doma me je sprejela mati z vprašanjem, kod sem hodil toliko časa. "Bil sem v cerkvi in poslušal evangelij", sem rekel junaško v svesti si, da jih tega dne ne bom dobil, ker sem si vse dobro zapomnil. "Kakšen evangelij je bil?" Povedal sem kot sem slišal župnika, posebno zadnjega nisem pozabil. Že je bila roka namenjena, a kot bi trenil, je odgovorila. "Torej, tako si razposajen in zdaj še pohujšanje tam — v cerkvi! Prosto ti, zdaj pa pojdi k južini in si zapomni, da to ni bil evangelij, čez čas boš še razumel in smejal se boš nad takim govorjenjem. Še nekajkrat me je mati pomerila z očmi, ki so kazale bolj žalost nego veselje. Kaj je hotela? Vedela je, da s palico tudi ne bo nič opravila, zato mi je dovolila, da sem se popoldne lahko igral med vaškimi poniglavci.

Že do tedaj nisem imel dosti vere, kajti čudno se mi je zdelo, da župnik v "hiši božji" ravno tako zbija šale kot fantje v gostilni, ko so pod oblástjo vinskih duhov. Prvemu ni nič greha, vse mu je odpušeno, doim so zadnji podvrženi strogi preiskavi v spovednici, za pokoro pa bi kmalu morali jesti slamo mesto kruha.

Če bi bili ljudje bolj pametni, bi prisilili svoje župnike, da morajo učiti samo "božje besede" ali pa bi jih sploh ne hodili poslušati in svoj dragocen čas bi porabili v koristen namen. V cerkvi je vendar svet kraj in po navodilih iz Rima, bi morali v takih krajih govoriti samo "božje besede", ne pa zabavljati čez tiste, kateri lahko prestanejo brez nje. Ne smeli bi gledati denar in si kupičiti bogastva, kajti s tem se dela božji rop. Kristus je dejal, da kdor izrablja njegovo ime v svojo lastno korist, bo pogubljen na veke. "Bog je zgolj duh" je nekje zapisano in kot tak tudi ne potrebuje denarja, zatorej delate greh, ker trgate ljudstvu

njega kulje in pri tem izgovarjate besede boga. Učite, da je bog vseomogočen, čemu tedaj za njega skrbite. Ali se ga prav nič ne bojite, ker verujete, da vas bo brez šale poklical k sebi in, ali se ne bojite dajati računov, ker ste izrabljali njegovo ime v vašo lastno korist. Če tega ne verujete, potem ne vem, kaj je še vere vredno. Ali so Kristus in njegovi 12 apostolov tako učili?

Vrzi te enkrat krinko s obraza in pokažite se, kakšni ste v resnici! Že zdavnaj bi si narodil vsega sveta podali roke, da ni med njimi hujsakačev in lažnjivih sekt. Čemu je treba, da teče kri v potokih, ako smo si v sorodstvu kot potomci Adamovi. Ako je nad vsemi en bog in gospodar nebes in zemlje, čemu potem tolče brat brata, kristjan protestanta, pravoslavlen Turka, ako je med vsemi en sam poveljnik, en sam bog.

Gotovo je, da še ne boste vrgli krink s obrazov, kajti te vam čimogočajo udoben življenski obostoj in še nekaj drugega je: koristno delo za človeško družbo vam smrdi in tako sejete sovražstvo med narodi te solzne doline. Radi tega bo tudi ljudstvo enkrat z vami obračunalo in kadar bodo prenehale ekakstrirati vaše šile, cerkve, bo tudi zavlada svoboda in civilizacija med milijonskimi narodi. — Frank Boh.

Philippi, W. Va. — Dolgo časa ni bilo nobenega glasu iz te naselbine, odkar je poslal zadnji dopis Jože Rupačić, ki je odgovarjal dopisniku, kateri je poročal sledeče: "Tukajšnji Slovenci stojimo na stavki tako kot prvi dan, ali žalibog, dosti je delavcev, ki stoje na strani kapitalistov." Jože je čital te besede, da pomenijo tukajšnje Slovence, kar pa po mojem mnenju ni. Če bi pomenilo tukajšnje Slovence, bi bil dopisnik to omenil.

Smešna je trditev dopisnika, ki pravi, da sem jaz napravil, da imamo tri ševlje za jard mesto \$1.50. To je napačna trditev, a katero mi dela krivico. — Jože, jaz sem pomagal onemu, ki so me prosili in jih je bilo šest po številu, večina pa je bilo 17. Dopisnik predbačiva še nekatere druge opazke, na kar pa niti ne odgovarjam. — John J. Zelesnikar.

SLIKE IZ NASELBIN.

Richwood, W. Va. — Z žalostnim srcem naznanjam vsem prijateljem in znancom širom Amerike, da je moja ljubljena žena Helena Obreza zadobila večni počitek dne 21. januarja v starosti 34 let.

Pokojnica zapuša tu mene žalujočega soproga in šestero otrok, enega v starem kraju, v starosti 17 mesecev do 12 let. Zapuša tudi dve sestri eno v Penni, drugo v stari domovini in brata v stari domovini. Ranjica je bila izpod Skranka, fara Cerknica pri Rakeku.

Dolžnost me veže, da se zahvalim vsem, ki ste mi pomagali v bridkih urah. Lepa hvala mojemu bratu in sestri, ki sta prišla udeležiti se pogreba, srčna hvala mr. in mrs. Matičič in mr. in mrs. Logar za pomoč v boleznih moje pokojne žene. Hvala vsem za darovane vence in za udeležbo pri pogrebu ter vsem, ki ste ranjico obiskali na mrtvaškem odru. Ti pa ljuba in nepozabljena žena in mati, ki si nas prezgodaj zapustila, da bi odgojila svoje otroke, spavam mirno! Ranjico priporočam v blag spomin. Žalujoci ostali: Frank Obreza, soprog, Frank, Joseph, Edward, Tony, Louis, sinovi ter Mary in Jenne, hčeri.

Hudson, Wyo. — Pozno zvečer sta se dne 20. januarja v naši naselbini sprla dva petelinčka in se dolgo časa kavsala po glavah, da sta začela še omagovati. Slednjije je eden zagrozil drugemu, da bo zlezel v ono deželo in pokazal mu mal železen predmet. Gledajoči so se polastili teže železa, varuh postave pa se je čutil primorane, da ga nažene petelinčka v kurnik.

Dne 22. januarja se je vršila obravnava in naš mirovni sodnik "justice of the peace" jima jebral moralno podučno molitev. Za pokoro radi pregrešnega kavsanja je sodnik odmeril, da bo vsakemu petelinčku izpuljenih 15 peres.

Pri razpravi niso prišli do zvega, zakaj sta prišla v razpor. Priče niso bile zaslišane. Govorica je razširjena, da eden petelinčkov nima tovarišič doma, pa je pričel hoditi na sosedovo dvori-

Meteoriti.

Francozi so že pobili nekaj Nemcev v Ruhru, toda zlata ni bilo pri njih. Mrliči imajo prazne šepce. Polineare je podoben sistem roparju, ki je videl potnika s napeto torbo in ga ubil. Ko pa je posegel v torbo, je našel namesto pričakovanega zlata in srebra — vence čebule.

Velika masa ameriškega ljudstva obojiva Charlie Chaplina, komika v filmih. Ako bi Chaplin danes kandidiral za prezidenta, bi dobil več glasov kakor kandidat Delavške stranke.

Še petdeset let je treba čakati — pa delati.

Listi poročajo, da se je Jugoslavija nalezla francoske bolezni in pojde s četami v Bolgarijo tirjat odškodnino.

Polineare bo morda tako dober, da posodi Pašiču regiment zamorcev. Potem bo francoska bolezzen popolna.

Nekdo je poročal, da je bil v Smirni obešen neki ameriški trgovec. Čemu to poročajo? Če je bil kdo obešen v Smirni, ameriški delavec že ni bil. Ameriške delavce obešajo samo v Ameriki, na primer v Arkanzasu.

Dvajseti admendment ustave: "Samaki državljani morajo biti v postelji točno ob devetih, oženjeni po ob osmih vsak dan, nedeljo in na Božič.

Kongres naj skrbi, da se ta admendment strogo uveljavi. Amen."

Kdaj pošlje Amerika svoje armade po svoj denar v Evropo?

Čas bi bil, da začnemo tudi mi tirjati na žegnan francoski način.

Človeku se nehote usili vprašanje: Za čem bi ljudje v Evropi umirali, ako se ne bi tako krepko pobijali? Vive la France!

Frančičkanska krpetina ponuja "Življenje svetnikov" za nove naročnike. Jeješ, kako so ta življenja poceni!

Harding je odšel na počitnice. Ko se vrne s počitnic, pojde zopet na počitnice.

Rojak v stari domovini nam piše, da je tam zdaj toliko strank kolikor je ljudi in vsak človek ima svoje glasilo.

Pa pravijo, da Jugoslavija nazaduje!

Ali je Mussolini že postavil Italijo na štiri velika stopala? Še net čaka, da Lenin umre.

"Pes je mačko, mačka miška, miš pšenico pod mejeo. . . . Tako gre zdaj v Evropi. Angleži Francoze, Francozi Nemce, Nemci Poljake. . . Irci pa Irci. Bo že, bo že. . . ."

Monsieur Poincare de Revanche in generalissimo Foch sta absolutno proti kontroli porodov med Alžirci in Senegaleci. Kdo — o Dieu! — bi potem branil visoko kulturo in zlato svobodo Evrope?!

Sodnik Ford v New Yorku je rekel, da edino sredstvo za omejitev razporok je, zapreti vsa dekleta od 15. do 25. leta v železno kletko, da se ne bodo mogla omožiti prezgodaj.

Iz te sugestije logično sledi druga: Kaj če bi vse sodnike od 50. leta dalje poslali na otok Yap? K. T. B.

Še podučevati kure o zakonskem življenju. Petelinček pa je imel smolo in bil je oškropljen s žegnano vodo. — Lucas Murko.

VESTI IZ PRIMORJA.

Laška vlada je sklenila dati 3 milijone lir za poprav — cerkev, poškodovanih v svetovni vojni. Razen tega pa se vrše pogajanja med ministrstvom za osvoboditev pokrajine in podtajništvom za umetnine, da bi se odstopilo cerkvam okoli 600 slik z religioznimi motivi. Fašistska vlada je sklenila podpirati klerikalizem s vsemi razpoložljivimi močmi.

Italijanski ministri svetlo razdelili Julijako krajino v tri province: 1. provinco bo od sedla naprej tvoril Trst s Miljami in Tržičem. 2. Videm z Gorico. 3. pa Istra s Puljem.

